

บทบาทของศาลของเจ้ากิ้วเทียนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต The Roles of Kiew Tien Keng Shrine (Saphan Hin), Phuket

ศศินิภา ด้วงแก้ว¹ และลลิตา ภคเมธาวิ²
Sasinipa Doungkeaw¹ and Lalida Pakamaetavee²

¹ นักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

² อาจารย์วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาของศาลเจ้ากิ้วเทียนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต และ 2) ศึกษาบทบาทของศาลเจ้ากิ้วเทียนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตภาคสนาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ คณะกรรมการศาลเจ้า บุคคลในชุมชน และผู้มีความรู้เกี่ยวกับศาลเจ้า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงให้มีความเหมาะสมก่อนนำไปใช้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ศาลเจ้ากิ้วเทียนเก้งเป็นศาลเจ้าจีนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อแบบลัทธิเต๋า และพุทธศาสนาที่ผสมผสานกัน มีความเชื่อเกี่ยวกับการสื่อสารของเทพเจ้าผ่านร่างทรงของพระนางกิ้วเทียนเฮียนลือ ซึ่งได้รับการเคารพนับถือในฐานะเทพแห่งความเมตตาและการคุ้มครอง ความเชื่อนี้นำไปสู่การรวมกลุ่มของผู้นำชุมชนและชาวบ้านในการก่อตั้งศาลเจ้า

นอกจากนี้ ศาลเจ้ายังมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ บทบาทด้านศาสนาและความเชื่อในการเป็นศูนย์กลางประกอบพิธีกรรมและยึดเหนี่ยวจิตใจ บทบาทด้านวัฒนธรรมในการดำรงและสืบสานประเพณีจีน โดยเฉพาะเทศกาลถือศีลกินผัก และบทบาทด้านสังคมในการสร้างความร่วมมือและความเป็นปึกแผ่นของชุมชน ซึ่งบทบาทเหล่านี้เชื่อมโยงเกี่ยวพันกันอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ศาลเจ้ากิ้วเทียนเก้ง / บทบาททางสังคมวัฒนธรรม

Abstract

This research aims to 1) study the historical background of Kiew Tien Keng Shrine (Saphan Hin), Phuket Province, and 2) examine the roles of Kiew Tien Keng Shrine (Saphan Hin), Phuket Province. This study employs a qualitative research approach by collecting data from relevant documents, field observations, and in-depth interviews with key informants. The informants were selected using purposive sampling, including shrine committee members, community members, and individuals knowledgeable about the shrine. The research instrument was a semi-structured interview, which was validated for content validity by experts and refined prior to data collection. The data were analyzed using content analysis.

The findings reveal that Kiew Tien Keng Shrine is a Chinese shrine founded upon a syncretic belief system combining Taoism and Buddhism. There exists a belief in communication with deities through spirit mediums, particularly of the goddess Kiew Tien Hian Lue, who is highly revered as a deity of compassion and protection. This belief led to the collective formation of the shrine by community leaders and local residents.

Furthermore, the shrine plays significant roles in the Thai-Chinese community. These include a religious role as a center for rituals and spiritual support; a cultural role in preserving and transmitting Chinese traditions, especially the Vegetarian Festival; and a social role in fostering

cooperation and unity within the community. These roles are interconnected and mutually reinforcing.

Keywords: Kiew Tien Keng Shrine, Socio-cultural Roles

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดภูเก็ตเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากประวัติศาสตร์การเป็นเมืองท่าการค้าและศูนย์กลางการทำเหมืองแร่ดีบุกในอดีต ส่งผลให้เกิดการอพยพและตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะชุมชนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งได้นำระบบความเชื่อ ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีจากแผ่นดินแม่เข้ามาผสมผสานกับบริบทสังคมไทย ความหลากหลายทางวัฒนธรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นผ่านพิธีกรรม ประเพณี และเทศกาลสำคัญ อาทิ เทศกาลถือศีลกินผัก ซึ่งถือเป็นเทศกาลที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ ความศรัทธา และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต (ปัทมาสน์ พิณนุกูล, 2561)

ศาลเจ้าจีนจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางทางศาสนา วัฒนธรรม และสังคมของชุมชนไทยเชื้อสายจีน โดยทำหน้าที่เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม การบูชาเทพเจ้า และการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ในการถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลถือศีลกินผัก ซึ่งมีได้เป็นเพียงกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างความเป็นปึกแผ่น ความร่วมมือ และความต่อเนื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่นในบริบทสังคมร่วมสมัย (มนู จันทรัก และคณะ, 2552; วัชรา บุรณะสุบรรณ, 2561)

ศาลเจ้ากิ้วเทียนแก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต เป็นศาลเจ้าจีนแห่งหนึ่งที่มีพัฒนาการน่าสนใจ เนื่องจากเกิดขึ้นจากความศรัทธาของคณะค้าขายและกลุ่มบุคคลในชุมชนบนพื้นที่รกร้างเดิม ก่อนจะได้รับการพัฒนาเป็นศาลเจ้าถาวรที่มีบทบาทสำคัญต่อผู้ศรัทธาและชุมชนโดยรอบ ศาลเจ้าแห่งนี้มีความเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อแบบลัทธิเต๋า-พุทธผสมผสาน และความเชื่อเรื่องการสื่อสารรวมทั้งการขึ้นนำของเทพเจ้าผ่านร่างทรงของ “พระนางกิ้วเทียนเฮียนลื้อ” เทพสตรีผู้ได้รับการนับถือในฐานะองค์เทพแห่งความเมตตา การคุ้มครอง และการชี้แนะทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การรวมพลังของผู้นำชุมชนและประชาชนในการก่อตั้งศาลเจ้า (สมบุรณ์ แก่นตะเคียน, 2550, สุนัย ราชภัฏพาร์กซ์, 2522)

จากบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต จะเห็นได้ว่าศาลเจ้าจีนมิได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากแต่มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิต การสร้างอัตลักษณ์ และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนไทยเชื้อสายจีน อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์บทบาทของศาลเจ้ากิ้วเทียนแก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต ในเชิงลึก โดยจำแนกบทบาทในมิติทางศาสนา วัฒนธรรม และสังคม ยังมีอยู่อย่างจำกัด การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาความเป็นมาและบทบาทของศาลเจ้ากิ้วเทียนแก้ง เพื่ออธิบายว่าเหตุใดศาลเจ้าแห่งนี้จึงมีความหมายต่อชุมชน และมีบทบาทอย่างไรในการหล่อหลอมความเชื่อ วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในบริบทสังคมเมืองร่วมสมัย อันจะนำไปสู่ความเข้าใจบทบาทของศาลเจ้าในฐานะสถาบันทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ยังคงมีพลังและความสำคัญในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของศาลเจ้ากิ้วเทียนแก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาบทบาทของศาลเจ้ากิ้วเทียนแก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทของศาลเจ้ากิ้วเทียนแก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตภาคสนาม โดยมุ่งศึกษาความเป็นมาและบทบาทของศาลเจ้า ที่มีต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนไทยเชื้อสายจีน ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแหล่งข้อมูลเอกสารได้แก่ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
บทความและแหล่งข้อมูลภาคสนาม แหล่งข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน)
จังหวัดภูเก็ต และข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่ง
เป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงและมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับความเป็นมา การดำเนินกิจกรรม และบทบาท
ของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต ทั้งในมิติด้านศาสนา วัฒนธรรม และสังคม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ประธานศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทหลัก
ในการบริหารจัดการและมีความรู้เกี่ยวกับประวัติการก่อตั้งและพัฒนาการของศาลเจ้า

2. รองประธานและคณะกรรมการศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต
จำนวน 4 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรม พิธีกรรม และการบริหาร
จัดการศาลเจ้า

3. บุคคลในชุมชนและผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน)
จังหวัดภูเก็ต จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ตรงต่อการเข้าร่วมพิธีกรรมและกิจกรรมทางสังคมและ
วัฒนธรรมของศาลเจ้า

ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต มีจำนวน
ทั้งสิ้น 10 คน โดยผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกจากเกณฑ์สำคัญ ได้แก่ ระยะเวลาการมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาล
เจ้า ความต่อเนื่องในการเข้าร่วมกิจกรรม และความสามารถในการให้ข้อมูลเชิงลึกที่สอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารที่เกี่ยวข้องควบคู่กับข้อมูลภาคสนาม ได้แก่
บทความทางวิชาการเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนและชุมชนไทยเชื้อสายจีน รวมถึงเอกสารภายในของศาลเจ้ากิ้วเที้ยน
เก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต

การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและแหล่งข้อมูลดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความ
น่าเชื่อถือ ครบถ้วน และสะท้อนบทบาทของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต ได้อย่างเป็นระบบตาม
กรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่ง
ผู้วิจัยได้ออกแบบแนวคำถามให้มีลักษณะยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายความคิดเห็น
ประสบการณ์ และมุมมองเกี่ยวกับความเป็นมาและบทบาทของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต ได้
อย่างอิสระ โดยแนวคำถามครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของศาลเจ้า ความเชื่อและพิธีกรรม
บทบาทของศาลเจ้าต่อชุมชน และการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมสู่คนรุ่นหลัง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือให้
สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและตรงประเด็น

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินงานวิจัยประกอบด้วย การศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง การกำหนดกรอบแนวคิด
และเครื่องมือวิจัย การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูล
และการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาข้อมูลเอกสารควบคู่กับการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อ
สังเกตสภาพแวดล้อมและกิจกรรมของศาลเจ้า รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นที่กำหนด โดย
ดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงระยะเวลาที่กำหนด: ระยะเวลาทำวิจัย ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 1 - ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา
2568

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นของการวิจัย และสังเคราะห์ผลการศึกษาร่วมโยงกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทและพัฒนาการของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาการก่อตั้งและบทบาทของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้งที่มีต่อชุมชนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตการณ์ภาคสนาม ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาความเป็นมาของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง ผลการวิจัยพบว่า ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง เป็นศาลเจ้าจีนที่ตั้งอยู่บริเวณปลายแหลมสะพานหิน ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เดิมพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่รกร้างและใช้เป็นที่ทิ้งขยะของชุมชน ต่อมาได้มีมาทรงสร้างศาลเจ้าขนาดเล็กขึ้นในบริเวณดังกล่าวเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมและการบูชาเทพเจ้าในเบื้องต้น ภายหลังเริ่มมีประชาชนเข้ามากราบไหว้ขอพรเป็นจำนวนมาก ผู้ดูแลศาลเจ้าและคณะศรัทธาจึงเห็นความจำเป็นในการจัดตั้งศาลเจ้าอย่างเป็นทางการและถาวร (สมพร จันทรส์ธรรม, สัมภาษณ์, 2568)

คำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นประธานศาลเจ้าพบว่า ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้งเริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. 2539 โดยเกิดจากการริเริ่มของกลุ่มบุคคลที่มีความศรัทธาในพระนางกิ้วเที้ยนเฮียนลื้อ ได้แก่ คุณสิวห่วน แซ่ตัน ซึ่งเป็นมาทรงของศาลเจ้า ร่วมกับบุคคลสำคัญอื่น ๆ เช่น คุณสมบูรณ์ คู่พงศกร คุณสมศักดิ์ ศรีวุฒิชาย คุณยรรยง ธเนตรวิเศษกุล คุณสุเทพ ออวัฒนา คุณวังเขย จันทรส์ธรรม คุณสิวห่วน ตัมพัยย์ และคุณสมจิต ชิวเจริญกุล การก่อตั้งศาลเจ้าในระยะแรกเป็นการรวมกลุ่มของคณะศรัทธาและบุคคลสำคัญดังกล่าว โดยยังไม่ได้เปิดให้ชุมชนทั่วไป มีส่วนร่วมในกระบวนการก่อตั้งอย่างเป็นทางการ (สมพร จันทรส์ธรรม, สัมภาษณ์, 2568)

ในด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ พบว่า มีการแต่งตั้งคณะกรรมการศาลเจ้าเพื่อดูแลและผลัดกันการดำเนินงาน โดยประกอบด้วยประธาน รองประธานและคณะกรรมการหลายฝ่าย เช่น นายสมพร ชุมพงษ์ (ประธานศาลเจ้า) นางเรวดี แซ่ตัน นายสมเกียรติ ขอเจริญ นายเอกณัฐย์ เอกบุญรัตน์ นายภัทธานู จันทรส์ธรรม และนางสาวสุวนันท์ เกวิพาส ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกันบริหารจัดการกิจการของศาลเจ้า (คณะกรรมการศาลเจ้า, สัมภาษณ์, 2568)

สำหรับแหล่งทุนในการก่อสร้างศาลเจ้า พบว่า เงินทุนส่วนใหญ่มาจากการร่วมลงทุนของบุคคลสำคัญและผู้มีจิตศรัทธา รวมถึงเงินบริจาคจากประชาชนที่มาทำบุญหยอดตู้บริจาค ซึ่งถือเป็นแหล่งทุนหลักที่เพียงพอสำหรับการก่อสร้างศาลเจ้าโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งสนับสนุนจากภายนอกหรือองค์กรอื่น (สมพร จันทรส์ธรรม, สัมภาษณ์, 2568)

ในด้านแนวคิดและรูปแบบของศาลเจ้า พบว่า การออกแบบอาคารและการจัดพิธีกรรมได้รับอิทธิพลจากศาลเจ้าจีนในประเทศไทย โดยเฉพาะศาลเจ้าในกรุงเทพมหานคร แม้ผู้ให้สัมภาษณ์จะไม่สามารถระบุศาลเจ้าต้นแบบได้อย่างชัดเจน แต่ยืนยันว่ารูปแบบโดยรวมเป็นไปตามแบบแผนศาลเจ้าจีนทั่วไป พิธีกรรมในระยะแรกเน้นการไหว้บูชาเพียงอย่างเดียว ต่อมาจึงมีการพัฒนาให้มีการจัดงานวันเกิดพระ โดยเน้นกิจกรรมโรงทานและการทำบุญเพื่อสาธารณประโยชน์ (สมพร จันทรส์ธรรม, สัมภาษณ์, 2568)

กล่าวโดยสรุป ความเป็นมาของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้งสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการก่อรูปของศาลเจ้าในฐานะสถาบันทางศาสนาที่เกิดจากความศรัทธาของกลุ่มบุคคลและคณะมาทรงเป็นหลัก การเลือกใช้พื้นที่รกร้างเดิมมาพัฒนาเป็นศาลเจ้า ตลอดจนการระดมทุนจากผู้มีจิตศรัทธา แสดงให้เห็นถึงพลังความเชื่อและบทบาทของศาลเจ้าในการตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้ศรัทธาในบริบทสังคมเมืองของจังหวัดภูเก็ต (การสังเกตภาคสนาม, 2568)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาบทบาทของศาลเจ้ากิ้วเที้ยน (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่าศาลเจ้ามีบทบาทสำคัญต่อชุมชนในหลายมิติ สามารถจำแนกบทบาทได้ดังนี้

ประการแรก คือบทบาทด้านศาสนาและความเชื่อ ศาลเจ้าทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การสวดมนต์ การบูชาเทพเจ้า และพิธีกรรมสำคัญตามปฏิทินความเชื่อจีน เช่น พิธีกรรมในช่วง

เทศกาลถือศีลกินผัก ซึ่งช่วยเสริมสร้างความศรัทธา ความมั่นคงทางจิตใจ และความรู้สึกลดภัยทางจิตวิญญาณให้แก่สมาชิกในชุมชน (สมพร จันทรสีตธรรม, สัมภาษณ์, 2568)

ประการที่สอง คือบทบาทด้านวัฒนธรรม ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้งทำหน้าที่เป็นแหล่งธำรงรักษา ถ่ายทอดและสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีและอัตลักษณ์ของชุมชนไทยเชื้อสายจีน โดยเฉพาะพิธีกรรมและประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลถือศีลกินผัก ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ความเชื่อ และค่านิยมจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งยังเปิดพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วม เรียนรู้ และตระหนักถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตภาคสนาม, 2568)

ประการที่สาม คือบทบาทด้านสังคม ศาลเจ้าทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการรวมตัวของชุมชน เป็นพื้นที่สร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และเครือข่ายศาลเจ้าอื่น ๆ ในจังหวัดภูเก็ต ศาลเจ้ายังมีบทบาทในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วม ความภาคภูมิใจในความเป็นชุมชนไทยเชื้อสายจีน และความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของร่วมของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ (สมพร จันทรสีตธรรม, สัมภาษณ์, 2568)

กล่าวโดยสรุป ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้งมิได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตอย่างต่อเนื่อง ศาลเจ้าจึงเป็นพื้นที่ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และสังคม ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการดำรงอยู่และการสืบทอดอัตลักษณ์ของชุมชนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย (การสัมภาษณ์และการสังเกตภาคสนาม, 2568)

ภาพที่ 1 ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง บริเวณปลายแหลมสะพาน จังหวัดภูเก็ต
(ที่มา: ศศินิภา ด้วงแก้ว ผู้ถ่ายภาพ, 2568)

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง บทบาทและพัฒนาการของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง จังหวัดภูเก็ต แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และโครงสร้างทางสังคมของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในบริบทสังคมร่วมสมัย ผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายโดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาความเป็นมาของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้งมีจุดกำเนิดจากระบบความเชื่อเกี่ยวกับการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านร่างทรงของพระนางกิ้วเที้ยนเฮียนลื้อ ซึ่งได้รับการยกย่องในฐานะเทพแห่งความเมตตาและการคุ้มครอง ความเชื่อดังกล่าวทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงสัญลักษณ์ที่หล่อหลอมให้เกิดการรวมตัวของผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ในการร่วมกันก่อตั้งศาลเจ้า

ทั้งนี้ กระบวนการก่อตั้งศาลเจ้ามิได้เป็นผลจากศรัทธาของปัจเจกบุคคล หากแต่เป็นผลผลิตของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ชุมชนร่วมกันนิยามความหมายและให้คุณค่าแก่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ จนนำไปสู่การสถาปนาศาลเจ้าในฐานะศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชน

ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การก่อรูปของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้งสามารถอธิบายได้ภายใต้กรอบแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมที่มองว่าสถาบันทางศาสนาเป็น “พื้นที่ทางสังคม” (social space) ซึ่งถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ การให้ความหมาย และการยอมรับร่วมกันของสมาชิกในชุมชน

ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ สมบูรณ์ แก่นตะเคียน (2550) ที่เสนอว่าสถาบันทางศาสนาทำหน้าที่เป็นกลไกในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคมและเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของชุมชน ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544) ที่ชี้ให้เห็นว่า ศาลเจ้าในชุมชนไทยเชื้อสายจีนมีสถานะเป็นทั้งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพื้นที่ทางสังคมที่เอื้อให้เกิดการรวมกลุ่มและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในชุมชน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การก่อตั้งศาลเจ้ากิ้วเที้ยนแก้งยังสะท้อนถึงความจำเป็นเชิงโครงสร้างของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในการสร้าง “พื้นที่ทางจิตวิญญาณร่วม” (collective spiritual space) เพื่อรองรับทั้งความต้องการด้านความเชื่อและความมั่นคงทางสังคมในบริบทช่วงเวลานึง ซึ่งข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ นาศิริรักษ์ (2563) ที่อธิบายว่าการดำรงอยู่ของศาลเจ้าขึ้นอยู่กับความร่วมมือและการยอมรับของชุมชนในฐานะฐานรองรับทางสังคมของความเชื่อ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาบทบาทของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนแก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต

ผลการวิจัยพบว่า ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนแก้งมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนไทยเชื้อสายจีนใน 3 มิติหลัก ได้แก่

(1) มิติด้านศาสนาและความเชื่อ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมและเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของสมาชิกในชุมชน

(2) มิติด้านวัฒนธรรม ทำหน้าที่ในการธำรงรักษาและถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีจีน โดยเฉพาะเทศกาลถือศีลกินผัก ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสืบทอดแบบแผนทางวัฒนธรรม

(3) มิติด้านสังคม ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ที่เอื้อให้เกิดการรวมกลุ่ม ความร่วมมือ และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชน

ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบว่าศาลเจ้ามีการปรับตัวเชิงพลวัตให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย โดยการเปิดพื้นที่ให้บุคคลภายนอกและนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมบางประการ ภายใต้กรอบข้อกำหนดทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนแก้งมีสถานะเป็น “สถาบันทางสังคมและวัฒนธรรม” (socio-cultural institution) ที่มีบทบาทเชิงบูรณาการ กล่าวคือ เชื่อมโยงมิติทางศาสนา วัฒนธรรม และสังคมเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม

ในมิติทางวัฒนธรรม พิธีกรรมถือศีลกินผักสามารถตีความได้ว่าเป็น “กลไกการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม” (cultural reproduction) ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์ ค่านิยม และแบบแผนปฏิบัติของชุมชนไทยเชื้อสายจีนไปสู่คนรุ่นต่อไป ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนัย ราชภัฏนารักษ์ (2522) ที่ระบุว่าเทศกาลดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำคัญในการธำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม

ขณะเดียวกัน การที่ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนแก้งยังสามารถดำรงบทบาทได้ท่ามกลางบริบทของจังหวัดภูเก็ตซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการ “การปรับตัวเชิงวัฒนธรรม” (cultural adaptation) ของชุมชน โดยมีลักษณะเป็นการต่อรองระหว่างการธำรงรักษาแก่นของความเชื่อดั้งเดิมกับการเปิดรับบริบทสมัยใหม่

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเปิดพื้นที่ให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมภายใต้กรอบที่ชุมชนกำหนดเป็นยุทธศาสตร์เชิงวัฒนธรรมที่ช่วยให้ศาลเจ้ายังคงความมีชีวิต (living culture) และมีความหมายในสังคมร่วมสมัยโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิม

ลักษณะดังกล่าวสามารถอธิบายได้ภายใต้แนวคิดเรื่อง “พลวัตของวัฒนธรรม” (cultural dynamics) ที่มองว่าวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลง ปรับตัว และต่อรองกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนแก้งจึงมิได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ สร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตภายใต้บริบทของสังคมร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานด้านวัฒนธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) โดยเฉพาะพิธีกรรมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในเทศกาลถือศีลกินผัก ทั้งนี้ควรเน้นการคงไว้ซึ่งความหมายทางศาสนาและความศักดิ์สิทธิ์ มากกว่าการนำเสนอในเชิงการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว

2. ชุมชนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่สะพานหินและบริเวณใกล้เคียง สามารถใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณค่าของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต ในฐานะสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการส่งเสริมบทบาทของศาลเจ้าในฐานะแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่ เช่น การจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรม ความเชื่อ และประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการเคารพความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาไปสู่การวิจัยเชิงเปรียบเทียบบทบาทของศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง (สะพานหิน) จังหวัดภูเก็ต กับศาลเจ้าอื่นๆ ในจังหวัดภูเก็ต เพื่อให้เห็นลักษณะเฉพาะและจุดร่วมของศาลเจ้าแต่ละแห่ง อันจะช่วยอธิบายภาพรวมของเครือข่ายศาลเจ้าและความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ปัทมาสน์ พิณนุกูล. (2561). ศาลเจ้ากับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- มนู จันทรัก, ปัทมาสน์ พิณนุกูล และสงวน นาม. (2552). ศาลเจ้ากับพื้นที่พิธีกรรมของชุมชนจีนในภาคใต้. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (น. 120-135). ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- วัชรรา บุรณะสุบรรณ. (2561). การสื่อสารเชิงกลยุทธ์การจัดกิจกรรมพิเศษของศาลเจ้าก๊ะทุ้ในเทศกาลถือศีลกินผัก จังหวัดภูเก็ต. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9 (1), 1-20.
- สมบุรณ์ แก่นตะเคียน. (2550). ประวัติศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง จังหวัดภูเก็ต (พิมพ์ครั้งที่ 1). ภูเก็ต: โรงพิมพ์ภูเก็ตการพิมพ์.
- ส. นาครีรักษ์. (2563). ชุมชนไทยเชื้อสายจีนกับการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุธิวังค์ พงศ์ไพบูลย์. (2544). ศาสนาและความเชื่อในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุนัย ราชภัณฑารักษ์. (2522). ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สมพร จันทรสัทธรรม. (2568, ธันวาคม 21). ประธานศาลเจ้า,ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง. สัมภาษณ์.